

ATABÁZA NOVVEKÝCH UHORSKÝCH POHREBNÝCH KÁZNÍ¹

Ingrid PAPP

Abstract

Organized research into early modern funeral sermons from Hungary began in 1981 at the Eötvös Loránd University of Budapest, under the leadership of the academician Andor Tarnai. The research planned would have covered all Hungarian as well as Latin, German, and biblical Czech language funeral sermons printed in the Kingdom of Hungary and Transylvania until the middle of the eighteenth century. The first representative critical edition of the corpus had been published in 1988 by Gábor Kecskeméti, now director of the Institute of Literary Studies in Budapest and member of the Hungarian Academy of Sciences, who ten years later approaching from the perspective of the history of the genre and the history of rhetoric gave a literary-historical description of the material in his monograph, *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet: A magyar nyelvű halotti beszéd a 17. században* (Preaching, rhetoric, literary history: Hungarian funeral oratory in the 17th century). The first systematic compilation of the data on Hungarian-language funeral sermons was published in this volume. Shortly afterward, Kecskeméti created a database of funeral sermons, to which the corrected and extended da-

tabase of the sermons was uploaded. In 2008, Enikő Szekler, a PhD-student at the Doctoral School of Literary Studies at Miskolc, supplemented the database by including the data on German-language funeral sermons. Since 2018, I have been uploading data on Czech and Latin funeral speeches myself. The database is still growing.

Keywords: Gábor Kecskeméti, database of funeral sermons, Biblical Czech language

Abstrakt

Organizovaný výskum novovekých uhorských pohrebných kázní začal v roku 1981 na budapeštianskej univerzite Loránda Eötvösa pod vedením akademika Andora Tarnaia. Podľa pôvodného plánu mal výskum zahŕňať smútočné kázne, ktoré boli vytlačené na území Uhorského kráľovstva a Sedmohradska, teda mali byť spracované texty písané pôvodne po maďarsky, latinsky a v biblickej češtine, datované do polovice 18. storočia. Prvé reprezentatívne kritické vydanie korpusu vzniklo v roku 1988 zásluhou Gábora Kecskemétiho, v súčasnosti akademika a riaditeľa HUN-REN Výskumné centrum pre humanitné vedy Literárnovedného ústavu, a o desať rokov neskôr podal vo svojej žánrovo-historickej

¹ Štúdia je výstupom grantového projektu *János Bolyai Research Scholarship of the Hungarian Academy of Sciences* a vznikla vďaka podpore výskumných skupín *MTA–BTK humanistické kánony a identity*.

a rétoricko-historickej monografii s názvom *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet: A magyar nyelvű halotti beszéd a 17. században* literárnohistorický opis skúmaného materiálu. V tomto zväzku vydal prvýkrát usporiadanú zostavu údajov maďarských pohrebných kázní. Neskôr Kecskeméti vytvoril *Databázu uhorských pohrebných kázní (A magyarországi halotti beszédek adatbázisa)*, do ktorej boli nahrané opravené a rozšírené údaje kázní. V roku 2008 Enikő Szekler, doktorandka literárnovedného doktorského programu na univerzite v Miškolci (Miskolci Egyetem) doplnila databázu o údaje nemeckých pohrebných kázní. Údaje o českých a latinských pohrebných kázňach pribúdajú od roku 2018, v mojom podaní. Databáza sa rozširuje aj v súčasnosti: <http://itk.iti.mta.hu/kecskemeti/csv/index.html>.
Kľúčové slová: Gábor Kecskeméti, databáza pohrebných kázní, biblická čeština

Organizovaný výskum novovekých uhorských pohrebných kázní sa začal v roku 1981 na budapeštianskej univerzite Loránda Eötvösa pod vedením akademika Andora Tarnai. Podľa pôvodného plánu mal výskum zahŕňať smútočné kázne, ktoré boli vytlačené na území Uhorského kráľovstva a Sedmohradska, teda mali byť spracované texty písané pôvodne po maďarsky, latinsky a v biblickej češtine, datované do polovice 18. storočia.² Prvé reprezentatívne kritické vydanie maďarskojazyčného korpusu vzniklo v roku 1988 zásluhou Gábor Kecssemétiho, v súčasnosti akademika a riaditeľa HUN-REN Výskumné centrum pre humanitné vedy Literárnovedného ústavu, ktorý o desať rokov neskôr podal vo svojej žánrovo-historickej a rétoricko-historickej monografii literárnohistorický opis skúmaného materiálu. V spomínanom zväzku vydal prvýkrát usporiadanú zostavu údajov maďarských pohrebných kázní. V roku 2008 Kecsseméti a Enikő Szekler, doktorandka Literárnovednej doktorskej školy na univerzite v Miskolci, zhrnuli v štúdiu prvé skúsenosti získané z výskumu nemeckých pohrebných kázní.³ Neskôr Kecsseméti vytvoril verejnosti prístupnú online databázu pohrebných kázní, do ktorej boli po prvýkrát nahrané opravené a rozšírené údaje k monografii a do tej doby objavené údaje nemeckých pohrebných kázní.⁴ V roku 2010 som sa ako študentka prvého ročníka doktorského štúdia v Miskolci zapojila do výskumu pohrebných kázní a do spracovania českých pohrebných kázní. Súčasťou mojej práce bolo to, že som do databázy vložila údaje českých a latinských pohrebných kázní. V júni 2018 bola vydaná moja monografia,⁵ ktorá spracúva metódami literárnej histórie celý korpus pohrebných kázní v biblickom českom jazyku. Databáza uhorských pohrebných kázní sa rozširuje aj v súčasnosti: <http://itk.iti.mta.hu/kecskemeti/csv/index.html>.

Ranonovoveké Uhorské kráľovstvo bolo multietnickým štátom, v ktorom žili vedľa seba Maďari, Nemci, Slováci a Rumuni v meniacich sa národnostných pomeroch. Pohrebné kázne vydané v ranom novoveku dokazujú túto rozmanitosť.

Databáza týkajúca sa maďarských pohrebných kázní obsahuje údaje o 108 exemplároch, v ktorých je celkovo 360 kázní. Z toho 72 výtlačkov s 326 kázňami je spojených s reformovanou denomináciou, čo značí dve tretiny výtlačkov, a 90 percent kázní (z výtlačkov reformovanej kresťanskej cirkvi je jedno nesprávne predpokladané vydanie). Poznáme len dva evanjelické výtlačky so štyrmi kázňami a jeden unitárny výtlačok, v ktorom je len jedna kázeň. Zvyšné exempláre sa viažu ku katolíckemu vierovyznaniu: v 29 katolíckych výtlačkoch môžeme nájsť rovnaký počet pohrebných kázní. Z ďalších 4 exemplárov katolíckych pohrebných kázní dnes nie je známy ani jeden, tieto sa znamenávajú iba na základe predchádzajúcich knihopisných údajov.

² KECSKEMÉTI, Gábor. *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet*. Historia litteraria 5. Budapest: Universitas Könyvkiadó, 1998. Prehľad histórie uhorského výskumu, s. 13-17.

³ Prehľad histórie výskumu nemeckojazyčných pohrebných kázní: KECSKEMÉTI, Gábor a Enikő SZEKLER. *A magyarországi német nyelvű halotti beszédek kutatásának helyzete és egy korai szöveg tanulságai*. In: *Irodalomtörténeti Közlemények*. 2008, vol. 112, s. 71-91.

⁴ Databáza uhorských pohrebných kázní: KECSKEMÉTI, Gábor, Ingrid PAPP a Enikő SZEKLER. *A magyarországi halotti beszédek adatbázisa*. 2009 [online]. [cit. 2024-05-10.]. Dostupné z: <http://itk.iti.mta.hu/kecskemeti/csv/index.html>

⁵ PAPP, Ingrid. *Biblikus cseh nyelvű gyászbeszédek a 17. századi Magyarországon: A nyomtatott korpusz bemutatása és irodalomtörténeti vizsgálata*. Historia litteraria 34. Budapest: Universitas Könyvkiadó, 2018.

Prvá vytlačená maďarsko-jazyčná pohrebná kázeň pochádza z roku 1599 a bola napísaná na počesť Istvána Drugetha Homonnaiho, ktorý pochádzal zo šľachtickej rodiny. Z hľadiska spoločenského postavenia bolo spomedzi zosnulých 11 z kniežacej vrstvy, 37 z radov ostatnej šľachty, 20 predstaviteľov spomedzi zemanov, 18 z meštianskej vrstvy, 8 cirkevných hodnostárov a 7 kňazov. Zo zoznamu je zrejmé, že pohrebné kázne v maďarskom jazyku boli vytlačené predovšetkým pre šľachtu, hlavne pre tú najvyššiu, akými boli aj Ferenc Nádasdy, uhorský šľachtic a bojovník, Zuzanna Károlyi, manželka Gábora Bethlena, a György II. Rákóczi, sedmohradský panovník.⁶ V korpuse je meštianska vrstva prítomná iba v malom množstve.

S údajmi nemeckých textov vzniknutých do roku 1655 sa zaoberala Enikő Szekler, následne som pokračovala v práci ja a spracovala som obdobie medzi rokmi 1656 – 1685 (údaje z posledných 15 rokov 17. storočia a zo začiatku 18. storočia ešte nie sú nahrané). Prvý uhorský výtlačok pohrebnej kázne v nemeckom jazyku pochádza z roku 1591,⁷ neskôr bolo medzi rokmi 1620 a 1684 vydaných ešte ďalších 41.⁸ V tomto období je počet maďarskojazyčných kázní 69, v porovnaní s tým počet nemeckých kázní nedosahuje ani dve tretiny. Bez výnimky boli všetky už spracované nemecko-jazyčné pohrebné kázne vytlačené v Hornom Uhorsku, na rozdiel od maďarsko-jazyčných pohrebných kázní, ktoré boli vydané vo všetkých významnejších tlačiarňach Uhorského kráľovstva. Spomedzi zoznamu tlačiarní nemecko-jazyčných kázní očividne chýbajú mestá Sibiu a Brašov.

V 42 nemeckých výtlačkoch nájdeme celkovo 52 pohrebných rečí, ktoré sú rozlúčkou so 42 zosnulými. Zosnuli sú bez výnimky evanjelického vierovyznania, prevažná väčšina z nich mala materinský jazyk nemecký. Medzi nimi sa vyskytujú len dvaja aristokrati: palatín so slovenským pôvodom Stanislav Thurzo, ktorý si s rodinou vymieňal korešpondenciu v maďarkom jazyku,⁹ a gróf Gottlieb Augustus von Windischgrätz,¹⁰ ktorý bol jedenapolročným synom vplyvného štátnika Leopolda I. Habsburského, pričom rodina bola v čase vzniku kázne ešte evanjelická. Dve tretiny publikácií v nemeckom jazyku, 27 výtlačkov, môžeme priradiť meštianskej vrstve, zvyšných 13 je spojených s cirkevnými predstaviteľmi. Na rozdiel od maďarských pohrebných kázní boli teda tie nemecké napísané väčšinou na počesť ľudí z nemeckej meštianskej vrstvy, čo môžeme považovať za zámer reprezentácie meštianskej vrstvy.¹¹

Od roku 2015 som mala možnosť na zostavenie a spracovanie údajov latinských pohrebných kázní. Od roku 2024 v tejto činnosti pokračuje zamestnankyňa HUN-REN výskumného centra pre humanitné vedy Literárnovedného ústavu v Budapešti, Tünde Móré,¹² ktorá spracováva celý korpus latinských pohrebných kázní vydaných v Uhor-

⁶ Dokumenty uhorského pôvodu vytlačené do roku 1670 identifikujú čísla položiek novej národnej maďarskej bibliografie: Régi magyarországi nyomtatványok, I-IV: 1473 – 1685. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1971 – 2023, ďalej: RMNy, č. 913; 1266; 1306; 1307; 2970.

⁷ RMNy, č. 654.

⁸ KECSKEMÉTI, odk. 4.

⁹ RMNy, č. 1366.

¹⁰ RMNy, č. 3686.

¹¹ HELTAI, János. *Műfajok és művek a XVII. század magyarországi könyvkiadásában (1601 – 1655)*. Res libraria 2. Budapest: OSZK–Universitas Kiadó, 2008, s. 61-72.

¹² MÓRÉ, Tünde. János Zsigmond mint tökéletes uralkodó Johann Sommer halotti orációjában. In: BÉKÉS, Enikő, Péter KASZA a Farkas Gábor KISS, eds. *Latin nyelvű udvari kultúra Magyarországon*

skom kráľovstve v 17. storočí. V tejto štúdií prezentujem mnou spracované údaje latinsko-jazyčných kázní. Prvý uhorský latinsko-jazyčný výtlačok je z roku 1571,¹³ následne bolo medzi rokmi 1597 a 1669 vydaných ešte 34 ďalších.¹⁴ Do rovnakého dátumu je počet vytlačených maďarsko-jazyčných smútočných kázní 54 a nemecko-jazyčných 30, čo značí, že je významný kvantitatívny rozdiel medzi počtom výtlačkov maďarsko-jazyčných a inojazyčných pohrebných kázní v Uhorskom kráľovstve, ale podiel latinských kázní sa takmer rovná podielu tých nemeckých, a keď sčítame latinské a nemecké kázne, tak ich počet presahuje počet maďarských. Z hľadiska miesta tlače vykazujú podobnosť latinské a maďarské pohrebné korpusy, pretože boli vydané vo všetkých významnejších tlačiarňach Uhorského kráľovstva.

V 35 latinských exemplároch môžeme nájsť celkovo 151 pohrebných kázní. Spoločenské postavenie zosnulých v latinsko-jazyčných pohrebných kázňach vykazuje podobnosť s maďarským korpusom, pretože aj tieto boli vo významnom množstve písané na počesť ľudí vysokého postavenia: lúčia sa s 19 zosnulými z vyššej spoločenskej vrstvy, 4 výtlačky môžeme priradiť k zosnulým z kniežatskej vrstvy, 15 ku šľachte. Zosnuli z radov kniežat sú nasledujúci: Ján II. Žigmund Zápoľský (1571) sedmohradský vojvoda;¹⁵ Zuzanna Károlyi, manželka Gábora Bethlena;¹⁶ palatín Stanislav Thurzo so slovenským pôvodom (1626)¹⁷ a gróf Ferenc Rhédey (1669), sedmohradské knieža.¹⁸ Veľmoži sú členmi najprestížnejších rodín Uhorského kráľovstva, ako napríklad Ferenc Nádasdy, uhorský šľachtic a bojovník (1604);¹⁹ István Báthori z Ecsedu, krajinský sudca (1605)²⁰ alebo Péter Révay, krajinský hodnostár (1623).²¹ Kázne vykazujú reprezentatívny účel vysokopostavených rodín, ktoré patria vo významnom počte k protestantskej denominácii.

Päť publikácií môžeme priradiť ku šľachtickej vrstve, šesť k meštianskej vrstve a štyri ku kňazskej vrstve, s ktorou sa spája jediný zosnulý cirkevný hodnostár, Dávid Láni, superintendent evanjelickej cirkvi banského okolia, ktorý bol na začiatku svojho kňazského pôsobenia súčasťou šľachtickej reprezentácie, keď bol v službách rodiny Illésházy. Latinsko-jazyčné kázne z tohto obdobia sa vo významnej miere viažu k protestantskému prostrediu: spomedzi zosnulých je 16 evanjelikov, 8 katolíkov, 7 predstaviteľov reformovanej kresťanskej cirkvi a 4 unitárni. Tento pomer sa výrazne zmenil počas desaťročia veľkého prenasledovania, keď v dôsledku jezuitského protireformačného úsilia sa najvýznamnejšie šľachtické rodiny rekatolizujú.

Prvé uhorské smútočné tlače písané biblickou češtinou vyšli v roku 1637, v rovnakom roku boli vytlačené aj zbierky pohrebných rečí – jedna, ktorá obsahovala dve a druhá, ktorá obsahovala päť kázní.²² Do roku 1659 vyšlo 17 ďalších takýchto výtlačkov, po-

a 15. – 18. században. *Convivianeolatinahungarica* 4. Szeged: Lazi Könyvkiadó, 2021, p. 71-80.

¹³ RMNy, č. 306.

¹⁴ KECSKEMÉTI, odk. 4.

¹⁵ RMNy, č. 306.

¹⁶ RMNy, č. 1307.

¹⁷ RMNy, č. 1364.

¹⁸ RMNy, č. 3588.

¹⁹ RMNy, č. 914.

²⁰ RMNy, č. 932.

²¹ RMNy, č. 1287.

²² RMNy, č. 1705, 1706.

tom sú známe už iba dva výtlačky pohrebných kázni písaných biblickou češtinou a vydaných pred rokom 1711, pochádzajú konkrétne z roku 1684 a z roku 1704. Do roku 1659 boli všetky pohrebné kázne vytlačené v exulantskej tlačiarni v Trenčíne, a potom jednu vydala Brewerovská tlačiareň v Levoči,²³ v roku 1704 sa v exulantskej tlačiarni presunutej z Trenčína do Žiliny vydala kázeň Daniela Krmana pre vlastníka tlačiarnie, Jána Dadana mladšieho.²⁴ Z troch smútočných publikácií nepoznáme exempláre, tieto zaznamenávame len na základe predchádzajúcich bibliografických údajov.²⁵

Od začiatku, od roku 1637 do roku 1711, sme spočítali 21 tlačí vydaných v biblickej češtine, v ktorých nájdeme 41 pohrebných kázni spojených s 29 úmrtiami. Na počesť jednej šľachtickej, Kateřiny Zahradckovej, rodenej Sedlnickej, vydali dve tlačivá,²⁶ v ktorých sú 3 pohrebné kázne. 31 pohrebných kázni môžeme priradiť k meštianskej vrstve, z ktorých 10 bolo napísaných na počesť ženy z meštianskej vrstvy, deväť na počesť významného muža z meštianskej vrstvy, dvanásť o deťoch (tieto boli prednášané na rozlúčke s piatimi dievčatami a piatimi chlapcami). Kázne na počesť detí boli venované deťom z bohatých meštianskych rodín a väčšinou boli vydané v zbierkach: na počesť detí z rodiny Jónovcov v roku 1637,²⁷ na počesť detí z rodiny Bočekovcov²⁸ a taktiež na počesť detí rodiny Sivých.²⁹ Len 7 pohrebných kázni sa viaže k zosnulému cirkevnému predstaviteľovi. Zo zosnulých 16 patria k ženskému pohlaviu, na ich počesť sa prednieslo 20 samostatných rečí, 13 boli muži, na ktorých počesť predniesli takisto 20 samostatných kázni. Zosnulí boli všetci evanjelického vierovyznania, jedinou výnimkou bol Jan Efron Hranický, ktorý patril k Jednote bratskej helvétskeho vierovyznania a od roku 1650 bol vedúci moravských kňazov.³⁰

Z 41 pohrebných kázni bolo 19 napísaných na počesť zosnulých, ktorí po bitke na Bielej hore unikli z Česka a Moravy a usadili sa v severnom Uhorsku, to teda znamená, že zhruba polovica korpusu je o nich. Ďalších deväť kázni bolo vytlačených na počesť potomkov exulantov. Tieto dve skupiny spolu tvoria viac ako dve tretiny korpusu. Zachované texty uvádzajú celkom 124 takých osobných mien, ktoré patria zosnulým, ich príbuzným a známym, alebo autorom pohrebných kázni. Medzi nimi je aspoň 66 takých, ktorí sa určite nenarodili v Uhorskom kráľovstve, ale emigrovali sem z Česka a Moravy, teda podľa dnešných údajov sa javí, že 58 osôb bolo miestneho pôvodu.³¹

²³ Dokumenty uhorského pôvodu vytlačené po roku 1670 zatiaľ identifikujú čísla položiek maďarskej bibliografie: SZABÓ, Károly. *Régi magyar könyvtár, II: Az 1473-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1885 (ďalej: RMK II), č. 1544.

²⁴ RMK II, č. 2224.

²⁵ RMNy, č. 1967, 2036, 2123.

²⁶ RMNy, č. 2152, 2155.

²⁷ RMNy, č. 1706.

²⁸ RMNy, č. 1799.

²⁹ RMNy, č. 1803.

³⁰ RMNy, č. 2805.

³¹ V prílohe mojej citovanej monografie možno nájsť biografickú databázu všetkých osôb uvedených v kázňach. Medzi osobami českého pôvodu a osobami narodenými v Uhorskom kráľovstve demonštrujem rozdiel aj používaním českých, resp. slovenských podôb krstných mien. Toto rozlíšenie používam dôsledne aj v tejto štúdiu. PAPP, odk. 5.

Z prehľadu chronologických a štatistických súborov vyplýva, že samotný zvyk tlače pohrebných kázni písaných biblickou češtinou môžeme zaradiť medzi také kultúrne vplyvy, ktoré sa udomácnili v Dolnom Uhorsku prostredníctvom exulantov.

V databáze novovekých uhorských pohrebných kázni je len jediný údaj o rumunských pohrebných kázňach.³² Exemplár bol vytlačený v roku 1683 v meste Sebeş, obsahuje 15 smútočných rečí reformovaného kresťanského vyznania.³³ Autorom kázni je Ioan Zoba, ktorý bol dekanom v Alvinci.

Na príklade poslednej pohrebne kázne vydané v biblickej češtine pred rokom 1711 (text Daniela Krmana *In Nomine Jesu: Kniha Života*, bola vydaná na počesť majiteľa žilinskej tlačiarne, Jána Dadana³⁴) sa dá predstaviť spôsob fungovania a systému databázy. Databáza k tejto kázni uvádza knižničné číslo výtlačku: päť zväzkov novej národnej maďarskej retrospektívnej bibliografie s názvom *Régi magyarországi nyomtatványok* (Staré uhorské tlače) zatiaľ zachytilo iba tlače vydané do roku 1685, teda neskoršie tlače označujeme identifikačnými číslami podľa starého maďarského knižničného systému na základe bibliografie Károlya Szabóa. Databáza uvádza odbornú literatúru zaoberajúcu sa daným výtlačkom, nevynímajúc literatúru z oblasti literárnej histórie a dejín knižnej kultúry. Nasleduje údaj o príslušnosti zosnulého k denominácii. Uvádza sa aj miesto a rok vydania kázne, taktiež meno autora kázne a zosnulého, ktorému je kázeň venovaná. Jedna kolónka slúži k určeniu spoločenského postavenia zosnulého, vymedzujúc zosnulých podľa ich príslušnosti ku kniežacím, šľachtickým, zemianskym a meštianskym vrstvám, k inteligencii, cirkevným hodnostárom a kňazom. Ján Dadan, majiteľ žilinskej tlačiarne, bol veľaváženou súčasťou mestskej inteligencie, teda v databáze figuruje ako člen meštianskej vrstvy. Databáza uvádza aj vek zosnulého, v prípade, ak sa to dá určiť z kázne alebo iného zdroja. O Dadanovom veku nemáme žiadne priame údaje, ale Biografický lexikón Slovenska z roku 2004 uvádza ako pravdepodobný rok jeho úmrtia 1674. V poslednom článku nájdeme počet pohrebných kázni uverejnených v danom výtlačku.

Databáza pohrebných kázni novovekého Uhorska bola v priebehu posledných pätnástich rokov dôležitým katalyzátorom výskumu, v súčasnosti prebieha aj jej technologická aktualizácia. Vyhľadávanie voľne dostupných údajov sa zabezpečuje v skutočnom čase pomocou SQL databázy, prebiehajú procesy aj na pridanie vyhľadávacieho poľa k menným údajom (mená osôb a miest), konverzia dátumov na štandardné Unix časové entity a pripojenie doteraz nezávisle rozvíjanej databázy k sémantickej databáze budapešťanskeho Literárnovedného ústavu ITIdata.³⁵

³² NAGY, Levente. *A román reformáció: Egy 16. – 17. századi magyar-román kulturális és irodalmi transzferjelenség*. Budapest: Ráció Kiadó, 2020.

³³ RMNy, č. 4503.

³⁴ RMK III, č. 2224.

³⁵ DIGIPHIL [online]. [cit. 2024-05-01]. Dostupné na: https://itidata.abtk.hu/wiki/Main_Page

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

HELTAI, János. *Műfajok és művek a XVII. század magyarországi könyvkiadásában (1601 – 1655)*. Res libraria 2. Budapest: OSZK–Universitas Kiadó, 2008, s. 61-72. ISBN 978-963-200-543-0

KECSKEMÉTI, Gábor. *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet*. Historia litteraria 5. Budapest: Universitas Könyvkiadó, 1998. ISBN 963-9104-26-4

KECSKEMÉTI, Gábor a Enikő SZEKLER. A magyarországi német nyelvű halotti beszédek kutatásának helyzete és egy korai szöveg tanulságai. In: *Irodalomtörténeti Közlemények*. 2008, vol. 112, s. 71-91. ISSN 0021-1486

KECSKEMÉTI, Gábor a Ingrid, PAPP a Enikő SZEKLER. *A magyarországi halotti beszédek adatbázisa* [online]. 2009. Dostupné z: <http://itk.iti.mta.hu/kecskemeti/csv/index.html>

MÓRÉ, Tünde. János Zsigmond mint tökéletes uralkodó Johann Sommer halotti orációjában. In: BÉKÉS, Enikő, Péter KASZA a Gábor KISS FARKAS, eds. *Latin nyelvű udvari kultúra Magyarországon a 15. – 18. században*. Conviviano latina hungarica 4. Szeged: Lazi Könyvkiadó, 2021, s. 71-80.

NAGY, Levente. *A román reformáció: Egy 16. – 17. századi magyar–román kulturális és irodalmi transzferjelenség*. Budapest: Ráció Kiadó, 2020. ISBN:978-615-56-7540-9

PAPP, Ingrid. *Biblikus cseh nyelvű gyászbeszédek a 17. századi Magyarországon: A nyomtatott korpusz bemutatása és irodalomtörténeti vizsgálata*. Historia litteraria 34. Budapest: Universitas Könyvkiadó, 2018. ISBN 978-963-9671-66-9

RMK II. SZABÓ, Károly. *Régi magyar könyvtár, II: Az 1473-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1885. ISBN 978-1143360534

RMNy. *Régi magyarországi nyomtatványok, I-IV: 1473 – 1685*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1971 – 2023. ISBN 978-963-05-3434-5

Dr. Ingrid Papp

Bölcsészettudományi Kutatóközpont,
Irodalomtudományi Intézet,
Ménesi út 11-13, 1118 Budapest,
Magyarország
papp.ingrid@abtk.hu

Ingrid Papp ukončila doktorandské štúdium v roku 2016 na Filozofickej fakulte Univerzity v Miškovci na Škole doktorandských štúdií v odbore literárna veda. V dizertačnej práci spracovala české pohrebné kázne vytlačené v Hornom a Dolnom Uhorsku v 17. storočí. Po skončení vysokoškolského štúdia pracuje v Literárnovednom ústave v Budapešti. Zaoberá sa výskumom literárnych textov ktoré boli vytlačené v Hornom a Dolnom Uhorsku v 17. storočí.